

למי צלצלו הפעמונים?

בשולי מעילו של הכוהן הגדול תלויים פעמונים ורימונים המשמיעים קול בבואו אל הקודש:

"פֶּעֶמֶן זָהָב וְרִמּוֹן פֶּעֶמֶן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:

וְהָיָה עַל־אֹהֶרֶן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְפָנָי ה' וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת" (שמות כח, לד-לה).

מן הפסוק לא ברור קולו של מי או מה ישמע, כיצד ולשם מה. ונחלקו הפרשנים בעניין זה.

לדעת הרשב"ם הקול הנשמע הוא קשקוש הפעמונים שבשולי המעיל. וקול זה נועד להודיע לכהנים על שהכהן הגדול ממשמש ובא.

שפעמוני זהב נוקשין ומכין זה לזה ... ולפי שצוה הקדוש ברוך הוא וכל אדם לא יהיה באהל מועד

בבאו לכפר בקדש עד צאתו, לכך צוה ה' ונשמע קולו בבאו ויתרחקו השומעים משם

לשיטתו מדובר בעניין פונקציונלי גרידא: שריקת אזהרה, צפצוף של חיישן, להרחקת הכהנים ולפינוי המקום לקראת כניסת הכהן הגדול.

הרמב"ן פירש באופן דומה: "והנה הטעם שלא יפגעו בו מלאכי אלהים". הרמב"ן סבור שצלצול הפעמונים הוא

אות אזהרה למלאכים, שלא ימנעו את כניסת הכהן הגדול. הפעמון הוא קוד הכניסה ופתיחת השער.

שני הפירושים הללו משתמשים באפיונים הפיזיקליים של הקול כדי לבאר את הפסוק. שניהם טוענים שקול

הפעמונים מייצר דריכות לקראת הבאות.

על פי המדרש לפרשת אחרי מות, קול זה הוא בבחינת הקשה של כבוד ונימוס על דלת ביתו של הקב"ה. הכהן

הגדול הנכנס אל הקודש מתדפק על הדלת בפעמוניו:

רב אמ' אל תיכנס לעיר פתאום ואל תיכנס לבית פתאום... ר' יוחנן כד הוה סליק למישאל שלמיה דר'

חנינה הוה מבעבע. והלא דברים קל וחומר הנכנס לבית חבירו בשר ודם צריך לבעבע כהן גדול שנכנס

לבית קדשי הקדשים על אחת כמה וכמה. על שום ונשמע קולו (שמות כח, לה). (ויקרא רבה, אחרי

מות, כא)

קול הפעמונים לפי המדרש הזה הוא שאלת רשות להיכנס, סימן מוסכם שיש בו מן הנימוס ודרך הארץ

המתבקשים בכל פריצה למרחב של הזולת, גם זה של הקב"ה.

במדרש אחר מוסבר כי שקשוק הפעמונים מדמה את דיבורו של האדם. הענבל שבפעמון הוא כלשון שבפה.

לכל אחד מן הפרטים בלבושו של הכהן ובמעשיו יש חלק בכפרה, ותפקידם של הפעמונים לכפר על עבירות

שבדיבור.

רבי סימון בשם ר' נתן אמר ... לשון הרע אין לו כפרה ונתנה לו תורה כפרה במה יתכפר לו בזגי המעיל

... אמר יבוא הקול ויכפר על הקול, (ויקרא רבה, צו, י')

השמעת הקול, על פי המדרש, היא ייצוג ווקאלי של מלמול, ולמעשה יצירה מוזיקלית, וחלק מריטואל שעניינו

כפרה וריצוי.

בדרך אחרת הלך האבן עזרא המנתק בין הפעמונים לבין ה'קול הנשמע':

ויש אומרים כי כאשר ישרת באלה הבגדים ישמע השם קולו למלאות תפלתו בבואו אל הקדש (אבן

עזרא הקצר, שם)

"ונשמע קולו" הוא ביטוי שעניינו הבטחה להיענות ה' לתפילת הכהן הגדול כשהוא בא אל הקודש. מילים אלו

נקראות בדגש על הקשבת ה' לקולו החרישי של הכהן. קול פעימות לבו, קול שאינו נשמע לאוזן אדם אך בא

לביטוי בכל הליכתו וכוונותיו. קול הפעמונים אולי משרת את הקול הפנימי הזה, משקף ומלווה אותו.

אפשרות אחרת לפירוש מובאת בפירוש של בעל הכתב והקבלה. הוא טוען שהפעמונים למעילו של הכהן הם כציצית המוטלת בבגדו של כל אדם. אם ראיית הציצית מזכירה לאדם את תפקידו בעולמו, צלצול הפעמונים מעורר את ליבו של הכהן לעבודתו ולעבודת ה'.

ולדעתי מצות הפעמונים הוא דומה למצות ציצת, שם המצוה היא למזכרת על המצות ע"י חוש הראייה כדכתיב וראיתם אותו וזכרתם, וכאן המצוה היא להזכיר את המצות ע"י חוש השמיעה, כי לגודל מעלת הכהן הגדול ולהתחייבו במצות רבות יתירות על שאר הכהנים ועל כל ישראל, לכן נתוסף לו מזכרת ע"י חוש השמיעה על המזכרת שע"י חוש הראייה (הכתב והקבלה שמות, שם)

היתרון של תזכורת באמצעות חוש השמיעה היא ה'נדנד' הבלתי פוסק, כתזכורת השעון המעורר או הסמרטפון, שהוא מחייב קשב ברמה קבועה ושמירה על רמת מתח גבוה ביותר של קדושה וריכוז. צלצול המכתיב את קצב החיים. קורא בתדירות להתעוררות הלב ולכיוון ההרהורים.

אם כן - זמזום חיישן, לחיצת קוד, דפיקה בדלת, ייצוג מוזיקלי של פטפט ומעשה מכפר, או ציצית משודרגת, תזכורת נמשכת להתרכזות בקצב ובהליכה – כל אלה קיימים כאפשרות בקולם של פעמוני המעיל. לחילופין הקול הוא קולו של אהרון והפעמונים מדגישים את ההתעצמות הפנימית הזו.

לקולות השונים גם שומעים שונים, בהתאמה. לפי חלק מהפירושים השומעים הם הכהנים, לפי אחרים - הכהן הגדול עצמו, הקב"ה או המלאכים.

הפירושים השונים מייצגים בצורה אינטואיטיבית את המקובל במוזיקה באשר למעמדם של כלי ההקשה, הפעמון התוף והמצילתיים, בתזמורת לסוגיהן.

בתזמורת סימפונית, לעיתים תכופות תפקידם העיקרי הוא הדגשת קטע, הדגשת הצלילים העמומים והפיכתם לעוצמתיים (אבן עזרא). זאת בנוסף למקרים שבהם הם מהווים את גוף הקטע המוזיקלי שיתר הכלים מלווים אותו ברקע (כבמדרש א'), לפעמים, השימוש בכלים אלו גם מדמה את פעימות הלב, ומבטא מתח ולחץ, רגעים של דריכות נפשית (הרשב"ם והרמב"ן). בתזמורת המודרנית, בהעדר מנצח, הפכו כלי ההקשה גם למכתיבי הקצב, לפיו ינגנו יתר הנגנים את הקטע המוזיקלי (הכתב והקבלה).

המקלה הפרשנית מתייחסת יחד לשלל אפשרויות השימוש בקול הפעמון. בתמונה הנוצרת מכינוס וצירוף כל הפירושים אנו מקבלים תזמורת כלי הקשה רב משמעית. בקהל יושבים מאזינים מגוונים מפשוטי הכהונה ועד לקב"ה בכבודו ובעצמו.

ההרמוניה הזו כולה מתמצה בפסיעת הכהן בהיכל ה'. והיא זו שמעניקה משמעות לפסוק: "בבית אלוהים נהלך ברגש".